

Pjesništvo ilirizma

Macan, Mirna

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:030365>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Mirna Macan

Pjesništvo ilirizma

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Mirna Macan
Matični broj: 0009071072

Pjesništvo ilirizma

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – jednopredmetni

Mentor: prof. dr. sc. Goran Kalogjera

Rijeka, 30. kolovoza 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ILIRIZAM KAO KNJIŽEVNI POKRET	2
2.1. Novine i časopisi.....	3
2.2. Ilirci	5
2.3. Ljudevit Gaj.....	5
3. PJESNIŠTVO ILIRIZMA	7
3.1. Domoljubno pjesništvo	8
3.2. Budnice i davorije	9
3.3. Ljubavno pjesništvo	9
3.4. Sličnosti i razlike s europskim romantizmom	10
4. ISTAKNUTIJI PJESNICI ILIRIZMA.....	11
4.1. Antun Mihanović – <i>Horvatska domovina</i>	11
4.2. Dimitrija Demeter	12
4.3. Dragutin Rakovac	13
4.4. Ivan Kukuljević-Sakcinski	14
4.5. Ivan Mažuranić	15
4.6. Ivan Trnski.....	17
4.7. Ljudevit Vukotinović	17
4.8. Mirko Bogović	18
4.9. Pavao Štoos.....	19
5. DVOJICA VELIKANA PJESNIŠTVA ILIRIZMA	20
5.1. Stanko Vraz	20
5.2. Petar Preradović	23
5.2.1. Domoljubna poezija.....	25
5.2.2. Ljubavna poezija.....	26
5.2.3. Refleksivna poezija.....	26
6. ZAKLJUČAK	28
7. LITERATURA.....	29

SAŽETAK

u ovom radu osvrnut ću se na jedno razdoblje hrvatske književnosti koje je bilo vrlo plodno piscima poezije, posebice domoljubne, ali i ljubavne. Na prvih nekoliko stranica objasniti ću koje je to razdoblje bilo, kako se nazivalo i po čemu se je isticalo. Nakon toga, ući ću u srž svoje teme te ću izložiti neke najvažnije karakteristike pjesništva tog razdoblja, objasniti zašto je upravo pjesništvo imalo vodeću ulogu tada i pozabaviti se najvažnijim pjesnicima. Osvrnut ću se i na dvojicu najznačajnijih pjesnika onog vremena (Stanko Vraz i Petar Preradović) koji su zasigurno postavili temelje modernoj hrvatskoj književnosti. Na kraju ću iz svega napisanoga izvesti zaključak.

KLJUČNE RIJEČI: Hrvatski narodni preporod, ilirizam, ilirski pokret, Ilirci, književnost, pjesništvo, pjesnici, ljubav, domoljublje, budnice, romantizam

1. UVOD

Tema mog završnog rada je *Pjesništvo ilirizma*. Kako bih bolje mogla govoriti o toj temi, na početku ću nešto reći o razdoblju kojem je to pjesništvo pripadalo, o društvenom i političkom životu Hrvata u to vrijeme. Ukratko ću opisati kako je došlo do književnosti ilirizma i kako se ona dalje razvijala. Bez tih okvira teško da bi se pjesništvo ilirizma moglo shvatiti. Nakon kratkog izlaganja o vremenu i književnosti tog razdoblja, prijeći ću konkretno na svoju temu i spomenuti najvažnije značajke pjesništva ilirizma te ukratko reći ponešto o najistaknutijim i najvažnijim pjesnicima tog razdoblja.

Predromantizam u Hrvata i hrvatskoj književnosti započinje jednim nacionalnim pokretom koji se zove *ilirski pokret*, a to je zapravo samo jedan period unutar *Hrvatskog narodnog preporoda* (1835-1848). Bila su značajna dva smjera razvoja, politički i književni. U znanosti se često za Hrvatski narodni preporod koristilo i drugo nazivlje: ilirski pokret u političkom smislu i ilirizam u književnom. Dubravko Jelčić za takvo imenovanje kaže: „Gledajući politički, taj pokret za nacionalno buđenje i osvješćivanje započeo je i završio pod hrvatskim imenom; ilirska ideja i ilirsko ime bili su samo jedna epizoda u tijeku preporodnih događaja..., a književno, ta epizoda bila je doduše vrlo glasna i programatski ambiciozna, ali u čisto literarnom smislu vrlo neplodna...“¹ U 19. stoljeću Hrvatska je bila raskomadana i razjedinjena zemlja te još uvijek podijeljena na više pokrajina (Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Vojnu krajinu...). Te pokrajine bile su pod vlašću triju različitih careva. Jezično i književno bile su podijeljene dijalektima (štokavski, kajkavski, čakavski), a svaki taj dijalekt je na svom govornom području imao funkciju književnog jezika te je već u ono vrijeme bila vidljiva bogata književna tradicija. Upravo se zbog toga s vremenom u Hrvatskoj pojavila misao i želja za ujedinjenjem na temelju nacionalnog jedinstva². Ilirizam kao politički pokret želio je stvoriti jaku

¹ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 16.

² Isto. Str: 15.

državu. Javljaju se mnogi prevoditelji, lingvisti, gramatičari,... Organizacijski vođa pokreta bio je Ljudevit Gaj koji ga je odredio kao politički. On je imao izvanredne sposobnosti da organizira pokret te je zagovarao južnoslavenstvo i bio je veliki zagovornik toga (želio da se sve južnoslavenske zemlje ujedine). Ta njegova ideja utilitarizma (ujedinjavanje južnoslavenskih zemalja) nije se ostvarila što se moglo primijetiti već četrdesetih godina kada ilirizam propada te je bilo jasno da se na ideji južnoslavenstva neće dalje razvijati Hrvatska.

Plodno razdoblje ilirizma završilo je 1848. godine osjećajem poraza za sve koji su u tom razdoblju djelovali i stvarali. Umjesto da se ostvare političke i društvene slobode, nastupilo je uvođenje novog apsolutizma i germanizacije. Ilirci nisu uspjeli ostvariti svoj glavni cilj, obuhvatiti sve Južne Slavene pod jednim imenom, ali su ostvarili jedinstvo među Hrvatima i omogućili daljnji razvitak hrvatske književnosti.³

2. ILIRIZAM KAO KNJIŽEVNI POKRET

Glavni uspjesi ilirizma bili su u književnosti. Ilirci su svoja djela počeli objavljivati početkom tridesetih godina kada izlaze njihove prve pjesme, drame, političke i književne brošure. Prvi veliki uspjeh dogodio se 1835. godine izlaskom Gajevog časopisa *Danica*, kao prilog *Novinama*.⁴ Početna književnost ilirizma pisala se većinom na nekom narječju, ovisno o tome iz kojeg dijela Hrvatske je bio pisac djela. S vremenom se primijetilo da se hrvatska književnost ne može razvijati u tako uskim okvirima pa su Ilirci htjeli riješiti pitanje književnog jezika i pravopisa. Ubrzo su svi prihvatili pravopis kojeg je predložio Ljudevit Gaj. Književnost ilirizma imala je izraženu borbenu notu, upravo zbog toga jer se razvijala kao plod tadašnjih oštrog društveno-političkih suprotnosti. Htjela je biti odraz naroda, a to je većinom bilo seljaštvo,

³ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 49-50.

⁴ Barac, A. (1959) *Jugoslavenska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska. Str: 134.

malograđanstvo i slično.⁵ Vrlo je važno za književni i kulturni rad ilirizma bilo otvaranje čitaonica, koje su postale žarišta cijelog pokreta. Prve čitaonice su osnovane u Karlovcu, Zagrebu i Varaždinu. U njima su se okupljali brojni mladi intelektualci.⁶ Temeljna ustanova za promicanje narodne svijesti i očuvanje kulturne baštine, 1842. (na prijedlog grofa Janka Draškovića) godine postaje Matica ilirska koja je do 1850. godine djelovala u okviru Ilirske čitaonice u Zagrebu. Bečki dvor, u strahu od ujedinjenja južnoslavenskih naroda, 1843. godine zabranjuje korištenje ilirskog imena zbog čega ga sve ustanove i izdanja koja su ga do tada koristila zamjenjuju hrvatskim.⁷

2.1. Novine i časopisi

Godine 1835. počeo je izlaziti prvi broj časopisa na hrvatskom jeziku koji se zvao *Novine Horvatzke*. Za njihovo pokretanje zaslužan je Ljudevit Gaj. Prvi broj *Novina* najvećim je dijelom još uvijek pisan starijom grafijom i kajkavskim književnim jezikom. Uz njih je izašao i književni dodatak *Danica Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka*. Već nakon godinu dana, 1836, promijenjen je naziv u *Danica ilirska*, a tekstovi su se počeli tiskati na štokavskom književnom jeziku. Gaj je pisao i mnoge proglase koji su izlazili uz *Novine*, a najvažniji od njih napisan je u povodu prijelaza *Novina* na štokavski književni jezik i novi pravopis.⁸

Sadržaj *Danice* u prvim je njezinim izdanjima bio podređen nekim zahtjevima koji su najviše bili vezani uz politiku. Književnost je pretežito bila u obliku poezije, budnica i davorija, kojima je cilj bio buđenje nacionalne svijesti, bez

⁵ Barac, A. (1959) *Jugoslavenska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska. Str: 135.

⁶ Hrvatski povijesni portal: *Hrvatski narodni preporod* (2008.). URL: <http://povijest.net/hrvatski-narodni-preporod/>

⁷ Hrvatski jezik: *Hrvatski narodni preporod*. URL: <http://hrvatskijezik.eu/hrvatski-narodni-preporod/>

⁸ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 52-56.

obzira na estetsku vrijednost tih tekstova. Mnogi tekstovi proizlazili su iz starije književne tradicije, usmenog stvaralaštva i slično.⁹ Unatoč brojnim promjenama koje su se u hrvatskom narodu događale tokom godina, *Danica* je cijelo vrijeme sačuvala svoj prvotni značaj, bila je list koji će svojim priložima u teškim godinama i trenucima poticati i uzdizati svoj narod te buditi u njemu nacionalnu svijest i vjeru u slavniju budućnost.¹⁰ Uz *Danicu*, važniji časopisi koji su počeli izlaziti (imali manju popularnost nego *Danica*) bili su *Kolo* i *Iskra* u Zagrebu te *Zora dalmatinska* u Zadru.

Kolo je započelo izlaziti 1842. godine. Uređivali su ga negdašnji Gajevi prijatelji Dragutin Rakovac, Ljudevit Vukotinović i Stanko Vraz. Podnaslov tog časopisa glasio je: *Članci za literaturu, umjetnost i narodni život*. Već samim tim podnaslovom shvaćamo da su urednici htjeli naglasiti kako u časopisu književnost ima prednost pred politikom i društvenim događajima. Cilj urednika između ostalog bio je informirati o književnom radu slavenskih naroda. Ističu se i dva temeljna problema za razvoj hrvatske književnosti, a to su pitanje književnog jezika i potreba otvaranja vlastite nacionalne književnosti prema ostalim europskim književnostima.¹¹

Almanah *Iskra* izašao je samo dva puta (1844. i 1846. godine). Izdavač je bio Ivan Havliček, a urednik Dimitrija Demeter. Glavni suradnici bili su: Vraz, Vukotinović, Kukuljević-Sakcinski, Ivan Mažuranić, Bogović, Utješenović, Ostrožinski. U *Iskri* je najviše objavljivao Dimitrija Demeter, a najznačajniji prilog bio joj je *Smrt Smail-age Čenjgića*. Prestala je izlaziti zbog malog broja pretplatnika.¹²

⁹ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. str: 52-56.

¹⁰ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj.1: *Književnost ilirizma* Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 53.

¹¹ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 52-56.

¹² Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma* Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 63.

Zora dalmatinska počela je izlaziti u Zadru 1844. godine, kao književni i nedjeljni list. Izdavali su je braća Battara, a prvi urednik bio joj je Ante Kuzmanić. Glavni urednik 1844. godine bio je Petar Preradović koji je u *Zori* tiskao veći broj svojih pjesama. Taj časopis više je bio prosvjetni nego književni, a najviše je bio namijenjen dalmatinskom seljaštvu jer se smatralo da obrazovaniji ljudi govore i čitaju talijansku literaturu, a ne hrvatsku.¹³

2.2 Ilirci

Predstavnici ilirizma redom su svi bili mladi ljudi, ponajviše djeca malograđana, seljaka, plemića bez imutka. Svoje radove najviše su temeljili na starijoj hrvatskoj književnosti (uzor su im bili Gundulić, Vitezović,...) koja je progovarala o slavenstvu, hrvatstvu i slično. Hrvatski Ilirci htjeli su za sve Jugoslavena uvesti jedno ime, a to je ilirsko, zbog toga jer su smatrala da su svi oni potomci starih Ilira. Zalagali su se i za jedinstvo jezika, odnosno da se svi Jugoslaveni ujedine u jednom knjiženom jeziku, a to je štokavsko narječje.¹⁴ Kasnije su se ilirizmu priključili brojni ljudi među kojima je bilo i feudalaca. Ilirci su uzdigli dotadašnju hrvatsku književnost na jednu višu razinu stvorivši liriku, dramu, ep, novelu, feljton, kritiku i slično, sve ono što je zapravo oznaka prave literature. Cijelu hrvatsku književnost oslobodili su crkvenog i utilitarističkog obilježja te su je približili europskoj književnosti.¹⁵

2.3. Ljudevit Gaj

Najznačajniji Ilirac, a ujedno i idejni vođa i organizator ilirskog pokreta bio je Ljudevit Gaj. On se rodio u Krapini 1809, a umro je u Zagrebu 1872.

¹³ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 63.

¹⁴ Barac, A. (1959) *Jugoslavenska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska. Str: 132.

¹⁵ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 13-14.

godine. Već je za vrijeme svog školovanja u Grazu, 1827. godine, počeo okupljati oko sebe istomišljenike za pokretanje narodne akcije. Gaj je postepeno počeo prikupljati narodno blago dolazeći povremeno sa školovanja u svoj rodni grad (Krapinu). Isto tako, sve je aktivnije počeo razmišljati i o pravopisu koji bi bio rješenje zajedničkog književnog jezika. Vođen tim svojim idejama, Gaj 1830. godine u Pešti objavljuje *Kratku osnovu horvatsko-slavenskog pravopisanja* (prvi važniji dokument preporodne djelatnosti), a izašao je u hrvatsko-njemačkom izdanju.¹⁶ Na početku objašnjava zašto je došlo do ovog pothvata, razlaže važnost pravopisa, govori o preuzimanju dijakritičkih znakova (č,ž,š) iz češkog jezika, pokušava približiti južnoslavenske i zapadnoslavenske narode. U zaključku tog *Pravopisa* Gaj poziva sve rodoljube da očiste svoj jezik od tuđica i da prihvate njegove osnove. Time se realizirao prvi i važan uvjet za razvoj *ilirskog pokreta* (pokret je nazvao *ilirski* jer je bio uvjeren da su Hrvati izravni potomci Ilira te je isto tako tim nazivom želio obuhvatiti i ostale južnoslavenske narode).

Osim što je bio idejni vođa ilirskog pokreta, Gaj je pisao i stihove, članke, rasprave,... Od velike važnosti za književnost ilirizma bile su Gajeve *Novine horvatske* s nedjeljnim književnim prilogom *Danica*. Uz pomoć tih svojih *Novina* i *Danice* želio je osvijestiti narod i pozvati na zajedništvo i djelovanje kako bi se povezali svi Južni Slaveni.¹⁷ U užem smislu riječi, književnosti pripada u prvom redu svojom prozom, odnosno proznim sastavcima različitih vrsta koji bi se mogli svrstati u najbolju hrvatsku prozu ilirizma. Osim proze, pisao je i poeziju, posebice budnice (smatra se njihovim tvorcem). On je bio jedan od glavnih organizatora i poticatelja književnog rada. Osnovao je novine i časopise na hrvatskom jeziku te tiskaru i time je omogućio da se u hrvatskome narodu diže kultura i da se književno radi. Stvorio je i svoju knjižnicu u kojoj su se nalazili rijetki rukopisi i ostavio to budućim pokoljenjima. Sakupljao je

¹⁶ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 51-52.

¹⁷Isto. Str: 51-52.

brojno narodno blago (razne pjesme, poslovice i slično).¹⁸ Često je objavljivao svoju poeziju i prozu u *Novinama* i *Danici*. Sva njegova djela bila su prožeta vjerom u vlastiti narod, slavenstvo, ilirstvo, i u njihovu slogu. U svojim pjesmama vrlo je vjerno dočarao raspoloženje Iliraca i njihove ciljeve.¹⁹ Dubravko Jelčić za njega ističe: „Kao što nije bio filolog, nego političar koji problem jezika uključuje u svoj program, Gaj nije bio pjesnik, nego ideolog koji se služi i stihovima da za svoje zamisli pridobije i oduševi najšire slojeve naroda.“²⁰ Primjer tome stihovi su jedne njegove poznate pjesme, danas poznatija kao jedna od ponajboljih budnica: *Još Hrvatska ni propala, dok mi živimo, / Visoko se bude ztala, / Kad je zbudimo; / Ak' je dugo tvrdo zvala, / Jačja hoće bit, / Ak' je sada vu snu mala, će se proztranit.*²¹ Iz toga možemo zaključiti kako njegova poezija nije imala veliku umjetničku vrijednost, ali narod ju je s lakoćom prihvatio i zavolio.

3. PJESNIŠTVO ILIRIZMA

U našoj književnosti 19. stoljeća, a posebice u ilirizmu, prevladava poezija, odnosno lirika. Pisци tog vremena odlučili su pisati stihove vrlo vjerojatno zbog nacionalnog zanosa, vjere u narod, oduševljenja preporodnim idealima slavenstva i slično, a upravo se stihovima to moglo najjače dočarati.²² Lirizam se u preporodnoj hrvatskoj književnosti ne očituje samo u stihovima, već i u nekim proznim djelima. Najbolji primjer toga je djelo Ivana Mažuranića *Smrt Samil-age Čenjgića* koje je toliko isprepleteno lirskim dijelovima, da ne

¹⁸ Ravlić, J. (1995) / [priredio] *Hrvatski narodni preporod: ilirska knjiga*. Zagreb: Matica hrvatska: Zora. Str: 298.

¹⁹ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 166-176.

²⁰ Isto. Str: 33.

²¹ Isto. Str: 154.

²² Isto. Str: 56.

bismo pogriješili ako ga bi ga uvrstili u liriku.²³ Pjevanje je bila nezaobilazna patriotska dužnost hrvatskih intelektualaca. U lirici su se nalazile sve ideje i misli tog vremena (ideja sloge, jedinstva, samosvijesti, vjere u sebe, nade u budućnost,...). Najviše su se koristili i bili dominantni motivi ljubavi prema ženi i domovini, a iznimno je naglašen intimni karakter poezije. Zasigurno najpoznatiji pisci poezije u doba ilirizma bili su Stanko Vraz i Petar Preradović.

3.1. Domoljubno pjesništvo

Osnovna crta književnosti ilirizma je domoljublje. Glave misli hrvatske domoljubne lirike u vrijeme ilirizma su: vjera u veličinu ilirstva, oduševljenje i zanos domovinom, svraćanje pogleda na slavnu hrvatsku prošlost, želja za slogom i zajedništvom. Domoljubna lirika u vrijeme ilirizma mijenjala se i vršila različite zadatke. Najvažnije je bilo domoljubnim pjesmama izraziti veličinu domovine i sjećanje na njezinu značajnu prošlost. Upravo zbog toga su česti povijesni motivi pomoću kojih se dočarava slavna hrvatska prošlost i težnja za takvom budućnošću. Iz veličanja prošlosti i spoznaje jadne sadašnjosti, pjesnici su zaključili da se narod mora zbližiti i zajedno djelovati kao nekada pa se javila *sloga* kao vrlo važan motiv u domoljubnom pjesništvu.²⁴ *Horvatom sloga i zjedinjenje*, autora Ljudevita Gaja, prva je domoljubna pjesma u razdoblju ilirizma. Ona nije samo obična budnica u kojoj se gomilaju domoljubne riječi, već svaka pojedina riječ u njoj ima neko dublje značenje. Moglo bi se reći da je to jedna od najznačajnijih hrvatskih preporodnih pjesmama u kojoj su iznesene glavne misli i ideje ilirizma. Svojom tečnošću, lakim stihovima i melodioznošću bila je lako prihvaćena i obožavana u narodu.

²³ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 73.

²⁴ Isto. Str: 76-78.

3.2. Budnice i davorije

U ilirizmu najveći dio patriotskih pjesama ide u red tzv. budnica i davorija. To su pjesme koje većinom nemaju umjetničku vrijednost, ali su živahne i jednostavne, u njima se osjeća zanos i odlučnost, ritam im je vrlo tečan i lako se pamte. Upravo zbog svih tih navedenih obilježja one su u narodu bile vrlo prihvaćene, ljudi su ih voljeli pa su se održale sve do današnjih dana. Neki od najpoznatijih pisaca budnica bili su: Ljudevit Gaj (*Horvatom sloga i zjedinjenje*, poznatija po prvom stihu *Još Horvatska ni propala*), Ljudevit Vukotinović (*Nek se hrusti šaka mala*), Dimitrija Demeter (*Prosto zrakom ptica leti*),...²⁵ Većina budnica nije imala veliku umjetničku vrijednost jer su Ilirci smatrali da je pisanje budnica na neki način njihova dužnost. Najvažnije je bilo da se pomoću budnica pokuša probuditi nacionalna svijest i da se potakne na djelovanje sve one koji su odustali. Iako budnice i davorije nisu imale veliku književnu i estetsku vrijednost, što je i prije već spomenuto, možemo uočiti kako su one ipak na neki način bile vrlo popularne i prihvaćene što nam svjedoči i njihovo uglazbljivanje. Primjer jedne uglazbljene budnice je i *Horvatska domovina* Antuna Mihanovića koja je postala hrvatska himna. Četrdesetih godina budnice i davorije postaju kvalitetnije, a dokaz tome možemo uzeti budnice kao što su *Zora puca, bit će dana* Petra Preradovića te malo prije spomenuta *Horvatska domovina*, u kojima se isprepliću motivi nacionalnog zanosu, rodoljublja, sa motivima prirode.²⁶

3.3. Ljubavno pjesništvo

Na početku ilirizma, ljubavno je pjesništvo (ljubav prema ženi) bilo u sjeni domoljubnog i nije mu se pridavala velika pažnja. Prvi prodor u dotadašnje shvaćanje lirike (kao sredstvo za nacionalnu propagandu) izvršio je Ljudevit Vukotinović nekim svojim pjesmama (*Rastanak od ljube*, *Molba na crnooku*,

²⁵ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 57.

²⁶ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 62.

Djeva crnooka,...). Ubrzo nakon njega sve više pjesnika odlučilo se na pisanje pravih ljubavnih stihova.²⁷ Temu ljubavi u svoje pjesništvo (nakon početničke ratničke pjesme *Stana i Marko*) ubrzo je uveo i Stanko Vraz kada je objavio 1837. godine prve odlomke svojih *Dulabija*, a ubrzo je bio prozvan najpoznatijim hrvatskim ljubavnim pjesnikom. Uz Vraza, javio se i Petar Preradović kao vrstan pisac ljubavne poezije. Ljubavna lirika ilirizma nije se sasvim oslobodila cijele onodobne atmosfere pa su pjesnici još uvijek donekle potiskivali svoje osjećaje, a prednost su davali glavnim ciljevima pokreta, veličanju i borbi za domovinu. Upravo zbog toga što je ta lirika izrasla iz duha tadašnje hrvatske književnosti, patriotizam je bio mnogo važniji nego erotika, domoljublje važnije nego sama ljubav.²⁸

3.4. Sličnosti i razlike s europskim romantizmom

Hrvatski preporodni pisci djelovali su u vrijeme kada je u europskoj književnosti nastupio romantizam pa su imali poneke sličnosti i s tim razdobljem, ali se pojmom romantike nisu bavili jer je za njih važnije bilo domoljublje. U književnosti ilirizma i nije bilo nekih glavnih uvjeta da bi se razvio romantizam u punom smislu. Tu književnost nisu stvarali feudalci kao što je to bilo u Europi, posebice u Njemačkoj i Francuskoj. Dok su europski romantičari težili za Istokom kao nečim tajanstvenim i čarobnim, Ilirci to nisu mogli jer su se i sami u prošlosti našli pod turskim opsadama pa za njih Istok nije bio čaroban i poseban, već tmuran i tužan. Isto tako, veoma važan za europsku romantiku bio je kult individualizma, dok se kod Iliraca zalagalo za slogu i zajedništvo. Još jedna bitna značajka koja dijeli europski romantizam od ilirizma je ta što romantičari unose melankoliju u svoje pjesništvo, a Ilirci sreću i

²⁷ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 88.

²⁸ Isto. Str: 88-90.

zanos kako bi probudili uspavani narod i pozvali na djelovanje.²⁹ Sva navedena obilježja pokazuju nam razlike između europskog romantizma i ilirizma, ali uz to postoje i neke sličnosti među tim književnostima koje najviše možemo uočiti u ljubavnom pjesništvu. To su shvaćanje ljubavi kao nečega nadzemaljskog i posebnog (kod Vraza i Preradovića), pokušaj prodiranja u neke filozofske teme, čežnja za samoćom, bijeg od stvarnosti i slično, ali još uvijek sve to nije dovoljno da bi mogli književnost ilirizma nazvati u puno smislu romantičarskom književnošću.³⁰

4. ISTAKNUTIJI PJESNICI ILIRIZMA

Pjesništvom su se bavili gotovo svi Ilirci, a ovdje ću navesti samo najistaknutije.

4.1. Antun Mihanović – *Horvatska domovina*

Iz duha i raspoloženja budnica, iz domoljubnog pjesništva namijenjenog praktičnom, nacionalnom i prosvjetiteljskom djelovanju u najširim slojevima puka, proizašla je pjesma Antuna Mihanovića *Horvatska domovina* (1835. u *Danici*). U vrijeme kad je bila objavljena prošla je gotovo nezapaženo, a svakako je bila umjetnički iznad većine pjesama onog doba. Tu pjesmu Mihanović je napisao bez velikih izjava i programatskih riječi.³¹ Ona sačinjava niz živih i svježih pjesničkih slika (primjer: *Teci, Sava hitra, teci / Nit ti Dunaj silu gubi, / Kud li šumiš, svijetu reci: / Da svog doma Horvat ljubi.*³²) te će s Runjaninovom skladbom postati priznata hrvatska nacionalna himna (na

²⁹ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 150-151.

³⁰ Isto. Str: 157.

³¹ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 58.

³² Brešić, V. (1996) / [priređio] *Budi svoj!: hrvatska lirika 19. stoljeća*. Zagreb: Alfa. Str: 21.

otvorenju Hrvatske gospodarske izložbe u Zagrebu 1891.).³³ U odlomcima koji se sastoje od po dvije kitice, Mihanović je iznio slavnu Hrvatsku prošlost, veliko domoljublje, način života hrvatskog naroda, sve nevolje koje su pogodile Hrvatsku, itd.³⁴ Iako je Antun Mihanović napisao malo pjesama, one su vrlo značajne za književnost ilirizma jer se odlikuju patriotizmom, sadržavaju mnogo opisa domovine i njezinih ljepota.

4.2. Dimitrija Demeter

Dimitrija je bio jedan od prvaka Hrvatskog narodnog preporoda iako nije bio slavenskog podrijetla (grčko podrijetlo). Bježeći iz Grčke pred Turcima, nastanio se u Zagrebu. Na školovanju u inozemstvu ušao je u krug mladih hrvatskih studenata te je prihvatio ilirstvo i toj ideji ostao vjeran sve do svoje smrti. Mnogo je putovao, čitao i pisao te je zbog svoje učenosti bio jedan od najboljih naših preporodnih pisaca. U svom književnom radu najviše je pisao drame, a zasigurno će ostati zapamćen kao pisac *Grobničkog polja*, jedne od najpoznatijih poema u hrvatskoj književnosti.³⁵ Moglo bi se reći kako je *Grobničko polje* pionirska romantičarska poema objavljena u *Kolu* 1842. godine. Vrlo se lako primjećuje kako je veliki utjecaj na Demetra, ali i na neke druge hrvatske pisce (pred)romantizma, izvršio George Gordon Byron (engleski pjesnik) upravo zbog svog aktivizma i pobune protiv nekih normi.³⁶ Osim drama i poeme, Dimitrija je pisao i kazališne scenarije, novele, a proslavio se i jednom lirskom pjesmom (budnicom) koja se zove *Pěsma Ilirah*, poznatija kao *Prosto zrakom ptica leti*. To je jedna od naših najpoznatijih budnica, uz Gajevu *Horvatsku domovinu*, koja je i uglazbljena. Neki od najpoznatijih stihova te pjesme koji govore o junaštvu i hrabrosti Iliraca, o borbi za svoju domovinu su:

³³ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 58.

³⁴ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 76.

³⁵ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 190.

³⁶ Tomasović, M. (2008) *Nove slike iz povijesti hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska. Str: 157-158.

*Prosto zrakom ptica leti, / Prosto gore zvěr prolazi, / A ja da se lanci speti /
Dam tudjincu, da me gazi? / Tko ne voli umrět prije, / U tom naša kěrv ne bije!*³⁷
Iako malobrojne, sve Demetrove pjesme prožete su osjećajem domoljublja. Osim najpoznatije mu pjesme *Pěsma Ilirah*, o kojoj sam prethodno govorila, proslavio se još jednom pjesmom (*Utjeha Iliriji*, 1839) koju je narod dobro prihvatio. U njoj je iznio prošlost hrvatskoga naroda koji se borio protiv nasilnika i tuđinaca, i sadašnjost, koja teži k boljoj budućnosti: *Ilirijo, Bog je s tobom! / Stresi pepeo s tvoje glave: / Ne plač' više sad nad grobom / Nekadan je tvoje slave! // Vjeruj prazna riječ da nije: / Da se opet podić bude, / Bez krivine pao koji je / Pod udarcem sreće hude!*³⁸

4.3. Dragutin Rakovac

Dragutin Rakovac bio je veliki štovatelj Gajevog pokreta, marljivo je sudjelovao u uređivanju mnogih časopisa i novina. Pisao je u Gajevim *Novinama* i *Danici*, a zajedno sa Stankom Vrazom i Ljudevitom Vukotinovićem pokrenuo je časopis *Kolo* gdje je bio suurednik i sunakladnik u prva tri broja. Kao izuzetan Ilirac, veliki je napor uložio u gospodarsku preporodnu djelatnost, a upravo zbog svoje upornosti postao je prvi tajnik Gospodarskog društva. Isto tako njegovom je zaslugom izašao i *Gospodarski list* kojeg je uređivao od 1841-1850. godine. Kao i svi Ilirci, Rakovac je također pisao poeziju. Njegove prve pjesme bile su na kajkavskom, a kasnije se pod utjecajem Ljudevita Gaja priklonio štokavštini. Zbog mnogih drugih obaveza i radova, pjesnički mu opus nije prevelik, sastoji se od samo dvadesetak pjesama. Teme njegovih pjesama bile su domoljubne i ljubavne.³⁹ Dragutinova prva pjesma naziva se *Sila ljubavi* (1837), a u njoj je nastojao definirati vječnu zamisao ljubavi. Bitno je to da on

³⁷ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 206.

³⁸ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 248.

³⁹ Tomasović, M. (1995) / [priređio] *Pjesnici hrvatskog romantizma*. Zagreb: Erasmus naklada. Str. 14-15.

ne iznosi ljubav prema ženi, već općenito ljubav (*Duboka jak more, vjerna kao jeka, / Čvrsta kao zrno, bistra kano rijeka, / Žarka jakno iskra, tiha kano raka, / Jest pod svakim nebom prava ljubav svaka.*⁴⁰). Njegove domoljubne pjesme obuhvaćaju motive ranog ilirizma, zalažu se za slogu, slavenstvo, ilirstvo. Prema jednom slovačkom predlošku napisao je pjesmu *Duh slavljanski*, a tri strofe iz te pjesme bile su himna prohujale Jugoslavije.⁴¹ Osim navedenih pjesama, poznatije su mu još: *Razrješenje, Vlasi moje mile, Ilirstvo, Rastanak...*

4.4. Ivan Kukuljević-Sakcinski

Ivan Kukuljević-Sakcinski svrstava se u mlađu grupu hrvatskih preporoditelja. Vrlo mlad je pristupio ilirskom pokretu i ubrzo je postao jedan od najstrastvenijih njegovih sljedbenika. Okušao se u različitim djelatnostima, od kojih se zasigurno najviše ističu književna i politička.⁴² U ovom radu osvrnut ću se na njegovu književnu djelatnost, ponajviše na njegovo pjesništvo. On je istodobno bio lirik, dramatik, putopisac, historiograf, novelist, itd. Književnošću se počeo baviti kada su u Europi djelovali romantičari pa je stvarao većinom po uzoru na njih. U pojedinim pjesmama (npr. *Domorodac*) čak naglašava kako je čitao neke od najpoznatijih europskih pjesnika (Byrona, Scotta, Tassa...). Poznatiji kao pisac drame *Juran i Sofija* s kojom je stekao najviše popularnosti, Kukuljević je bio i vrsni preporodni pjesnik. Njegove prve pjesme bile su na njemačkom jeziku, a za ilirsku književnost značajne su mu one koje je napisao na hrvatskom jeziku. Lirske su mu pjesme različitog značenja i vrijednosti. Pisao je domoljubne pjesme i budnice, ljubavne pjesme te povijesne pjesme, kao i svi drugi Ilirci.⁴³

⁴⁰ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 201.

⁴¹ Tomasović, M. (1995) / [priređio] *Pjesnici hrvatskog romantizma*. Zagreb: Erasmus naklada. Str: 14-15.

⁴² Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 278.

⁴³ Isto. Str: 278-279.

Na početku svog književnog stvaranja u ilirizmu, Kukuljević-Sakcinski počeo je tiskati pretežito ljubavne pjesme koje nalazimo u ciklusima *Koraljke* i *Srčanice*. Kao i u većini ljubavnih stihova, i on je iznosio ljubavne patnje i boli, tugu, rastanak voljenih osoba, razočarenje ljubavlju i slično. Iz njegovih vlastitih priča proizašla je spoznaja da je on bio vrlo zaljubljive naravi pa zato i ne čudi što je njegovo ljubavno pjesništvo vrlo strastveno i iskreno. Nakon te početničke ljubavne poezije, koje se nakon nekog vremena sasvim odrekao, Kukuljević-Sakcinski prepušta se pisanju „ozbiljnijih“ stihova, uglavnom domoljubnih. Domoljubno pjesništvo Ivana Kukuljevića-Sakcinskog najviše je izraženo u ciklusu *Ilirijanke* (1842). U tom ciklusu uočavamo pjesnikova tmurna opažanja iz života svog naroda. Iako je pjesnikov pogled usmjeren na tužnu prošlost domovine, može se primijetiti da se još uvijek vjeruje i polaže nade u bolju i ljepšu budućnost. Osim spomenute zbirke, najbolje mu domoljubne stihove nalazimo u zbirkama *Slavjanke* (u kojima je opisivao slavenske krajeve uz koje se veže prošlost i veličina naše domovine te bijeda sadašnjice) i *Povijesne pjesme*.⁴⁴

4.5. Ivan Mažuranić

Ivan Mažuranić svoje je javno djelovanje započeo kao pjesnik. Prve stihove napisao je za vrijeme školovanja u riječkoj gimnaziji, a poticaj i inspiraciju je pronašao u Kačićevoj pjesmarici. Bio je jedan od najzapaženijih i najizrazitijih pjesnika koji su od samih početaka počeli objavljivati svoje pjesme u *Danici*. Uglavnom su mu sve pjesme imale domoljubni sadržaj jer je on preporodni pokret shvatio dublje i iskrenije od mnogih drugih te je bio njegov strastveni zagovornik. Pisao je većinom opširne pjesme, a pjesnički vrhunac i slavu stekao je spjevom *Smrt Smail-age Čengića* koji je bio objavljen u

⁴⁴ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 282.

almanahu *Iskra* (1846).⁴⁵ Svoju specifičnu originalnost pokazao nam je Mažuranić već u nekim svojim prvim stihovima gdje je pokušavao primijeniti različite stilove i poetske oblike (elementi klasičnog metra, povodenje za narodnim pjesmama, nasljedovanje trubadurske lirike,...). Prvo njegovo značajnije djelo bilo je nadopuna Gundulićeva *Osmana* (1844) u kojem je uspješno nastavio Gundulićevu tradiciju, ali je isto tako uveo i neke svoje novitete i karakteristike.⁴⁶ U svim svojim pjesmama Mažuranić je iznosio neke najosnovnije misli ilirskog pokreta, npr. idealizirao je slavenstvo (u pjesmi *Věkovi Ilirije*). Osim najpoznatijih domoljubnih pjesama, pisao je i ljubavne u kojima na romantičarski način uzdiže moć ljubavi.⁴⁷ Istaknuo se i kao pjesnik prigodnica u čast ljudi koji su utjecali na život naroda. U nekim svojim kraćim pjesmama nerijetko je koristio metriku starije književnosti, a često se ugledao i na strane pisce kao što su Byron, Lamartine, itd.⁴⁸

U svom epsko-lirskom spjevu, *Smrt Smail-age Čengića*, Mažuranić je opjevao jedan stvarni događaj koji se dogodio u hrvatskoj povijesti te je specifičnu temu uzdigao u opću. Glavna ideja djela postala je misaona vodilja cijelog preporodnog pokreta, a to je bila ideja slobode i pravde.⁴⁹ To je na neki način i sažetak cijelog njegova dotadašnjeg pjesničkog stvaralaštva. Djelo je temeljeno na jednom povijesnom događaju. Moglo bi se reći da je to simbol jednog vremena i epohe. U njemu se na najbolji mogući način pokazuje borba za slobodom, a suprotstavlja se tlačiteljima i ropstvu. Uzdižu se ljudi koji su hrabri, žrtveni i neustrašivi te svoj život daju za domovinu jer im je ona najvažnija.⁵⁰

⁴⁵ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 354.

⁴⁶ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 60.

⁴⁷ Brešić, V. (1996) / [priredio] *Budi svoj!: hrvatska lirika 19. stoljeća*. Zagreb: Alfa. Str: 9.

⁴⁸ Barac, A. (1959) *Jugoslavenska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska. Str: 138.

⁴⁹ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 354.

⁵⁰ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 219.

4.6. Ivan Trnski

Ivan Trnski bio je vrlo plodan pisac ilirizma. Pisao je lirske i epske pjesme, putopise, novele, a prevodio je i brojne svjetski poznate pisce. Istaknuo se kao jedan od značajnijih osoba koje su dale doprinos u vrijeme standardizacije hrvatskog jezika. Svoju karijeru pisca započeo je domoljubnom poezijom koju je njegovao i pisao sve do svoje smrti.⁵¹ Sa književnim radom počeo je u *Danici*. Prva njegova knjiga nosi naziv *Pjesme*, a kritičari su je hvalili zbog jezika. U karlovačkome *Glasonoši* objavljivao je neke svoje pjesme, a 1863. tiskao ih je pod nazivom *Krijesnice*, zbog čega je Trnski i bio prozvan *krijesničarem hrvatske knjige*.⁵² Bio je vrlo cijenjen pjesnik i književnik, za svoj rad dobio je mnoga priznanja i pohvale. Jedna od njegovih pjesama koja je najjače doprla do naroda, koja je bila uglazbljena i koja se još i dan danas pjeva je *Čekajuća draga*, poznatija po svom prvom stihu: *Oj, jesenske duge noći, / Reko dragi da će doći*.⁵³ To je ljubavna pjesma u kojoj se opisuje čekanje drage osobe te je prepuna motiva boli, patnje, ljubavi, iščekivanja. . Osim davorija (*Ljubimo te naša diko, Junak sam iz Like, Oj jesenske duge noći,...*) napisao je i neke epske pjesme (*Krvavi most, Povelja junaštva,...*) u kojima je umjetnički slabije uspio.⁵⁴ Ivan Trnski koji je u svoje vrijeme bio jedan od najslavnijih hrvatskih pjesnika, danas sve više odlazi u zaborav.

4.7. Ljudevit Vukotinović

Vukotinović se ubraja u pisce koji su počeli pisati na kajkavskom, a potom u ilirizmu na štokavskom književnom jeziku. Kada je počela izlaziti *Danica*, postao je jednim od najplodnijih pisaca koji su u njoj objavljivali. U

⁵¹ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 248.

⁵² Ravlić, J. (1995) / [priređio] *Hrvatski narodni preporod: ilirska knjiga*. Zagreb: Matica hrvatska: Zora. Str: 289.

⁵³ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 249.

⁵⁴ Ravlić, J. (1995) / [priređio] *Hrvatski narodni preporod: ilirska knjiga*. Zagreb: Matica hrvatska: Zora. Str: 289.

prvim godinama ilirizma, kada je bilo značajno pisati pretežito domoljubne pjesme, Vukotinović je napisao i neke ljubavne pa je time unio revolucionarne promijene u hrvatsku književnost. Često je opjevavao crnooku djevojku, snivao o njezinim poljupcima i njezinoj ljepotu (pjesme: *Rastanak od ljube*, *Molba na crnooku*, *Djeva crnooka*).⁵⁵ Ostao je zapamćen u povijesti hrvatske književnosti kao jedan od boljih pisaca balada čiju je građu crpio iz hrvatske prošlosti. U njima je iznosio slavna djela iz naše prošlosti te ih veličao. Pisao je i domoljubne pjesme koje su bile najznačajnije za ilirizam, a u njima je dostojno prikazivao misli i osjećanja svog naroda (npr. u pjesmi *Nek se hrusti šaka mala*).⁵⁶ Domoljubnim je stihovima pozivao Ilirce na otpor i borbu, a često u tim pjesmama nailazimo i na ironiju kojom je Vukotinović prikazivao negativne osobine svojih bližnjih. Uzdizao je muževnost i snagu, rugao se svim onima koji vole tuđe, a mrze svoje ili koji pod krinkom domoljublja ostaju sebičnjaci.

4.8. Mirko Bogović

Mirko Bogović javio se u hrvatskoj preporodnoj književnosti u vrijeme kada je ona bila u punom jeku, 1842. godine. Do kraja ovog razdoblja objavio je tri zbirke pjesama: *Ljubice* (1844), *Smilje i kovilje* (1847), *Domorodni glasi* (1848). Pisao je mnogo, a tek je nakon Hrvatskog narodnog preporoda dosegnuo svoj stvaralački vrhunac. Nije bio samo plodan pjesnik već i dramatičar, pripovjedač, književni kritičar, kazališni teoretičar, urednik časopisa. Bavio se raznim poslovima tokom svog život, bio je između ostalog i istaknuti političar. Iako je u početku bio gorljiv Ilirac, s vremenom je postao mađaron pa nije baš bio dostojan u svom političkom opredjeljenju. U književnosti je međutim bio ustrajan te je nikad nije napuštao. Želio je svim snagama uzdići književnost na

⁵⁵ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 88.

⁵⁶ Isto. Str: 202-207.

razinu istinske i velike umjetnosti.⁵⁷ Bogović je s vremenom svoje ljubavne osjećaje i pjesme (u zbirkama *Ljubice* i *Smilje i kovilje*) potisnuo i sve više počeo pisati domoljubne koje je objavljivao u zbirci *Domorodni glasi*. U tim pjesmama istaknuo je kako mu je žao što se bavio beznačajnim stvarima (kao što je pisanje ljubavnih stihova), a nije se odmah posvetio onom što je za njega najvažnije, a to je domovina: *Osvijestih se odmah – te sad meni / Nekim stidom lice zarumeni. / Istina je – rekoh – ja priznajem, / Da sam falio, zato riječ ti dajem, / Da nit neću, dok ti j' suzno lice, / O ljubavi pjevat već pjesmice!*⁵⁸ Za ilirsku književnost najznačajnije su njegove pjesme koje veličaju domovinu, ističu hrabrost, junaštvo i slogu, pozivaju narod da se probudi i bori za svoje. Primjeri takvih pjesama su: *Ustaj, rode* i *Rěč Ilirah*.

4.9. Pavao Štoos

Pavao Štoos prošao je vrlo težak put da bi postao istinski domoljub i pjesnik. U tom svom burnom životu, od pastira u rodnom selu, do župnika i na kraju pjesnika, morao je proći mnoge prepreke. Kao petnaestogodišnjak pobjegao je od kuće, završio gimnaziju te nakon toga otišao u sjemenište gdje je napisao najpoznatiju i najbolju svoju pjesmu *Kip domovine vu početku leta 1831*. U toj pjesmi suznim očima gleda domovinu kao kraljicu bez krune.⁵⁹ Domovina koja je nekad bila ukrašena različitim kraljevskim znamenjima, sada je prikazana kao žena u crnini, jadna, ostavljena i zapuštena od vlastitih sinova koji se stide svog jezika i polako ga zaboravljaju te postaju neki drugi narod, zaboravljajući što su nekad bili. Štoos je pripadao onim hrvatskim pjesnicima koji su počeli pisati na kajkavskom narječju, a nakon toga su se pridružili Ilircima i štokavici. On je osjećao potrebu da mladi Hrvati jače i radikalnije

⁵⁷ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 451-452.

⁵⁸ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 90.

⁵⁹ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 167.

istupe te se počnu boriti za svoje. U svojim prvim kajkavskim pjesmama bio je glasnik hrvatskog otpora protiv odnarođivanja, a u štokavskim stihovima zagovarao je ilirske težnje i zanos domovinom.⁶⁰ Često je spominjao neslogu kao izvor naše propasti i slabosti. Želio je da narod postane složan kao što je nekad bio. Napisao je mnogo domoljubnih pjesama i prigodnica (Gaju, Draškoviću, Jelačiću,...) koje su vrlo brzo postale popularne u narodu, a primjer toga je i pjesma *Poziv u ilirsko kolo*, sažet program preporodnih vođa u kojoj pozivao u kolo, u zajedništvo, sve one koje je obuhvaćalo ilirsko i slavensko ime (*U ilirsko kolo milo / Vratite se srodni puci, / Što su stari gvoždem bili, / Nek su duhom sad unuci!*⁶¹)

5. DVOJICA VELIKANA PJESNIŠTVA ILIRIZMA

U nastavku ću malo više pažnje posvetiti dvojici najpoznatijih i najznačajnijih ilirskih pjesnika, a to su Stanko Vraz i Petar Preradović. Oni su pjesništvo ilirizma digli na jednu višu razinu i zasigurno pomogli razvoju moderne hrvatske književnosti.

5.1. Stanko Vraz

Stankovo pravo ime bilo je Jakob Frass, a svoj je književni pseudonim postupno pretvorio u vlastito građansko ime i prezime. Poznatiji kao „Ilir iz Štajera“, bio je jedan od Slovenaca koji je prihvatio Gajevu ilirsku ideju te se odrekao vlastitog jezika zbog nekih „viših ciljeva“. Stanko Vraz bio je, uz Dimitrija Demetera, jedini pisac stranog podrijetla u ilirizmu koji je u potpunosti prihvatio ideje i misli tog pokreta.⁶² Vrlo brzo napustio je materinski jezik (slovenski) i posvetio se potpuno pisanju pjesama štokavštinom. Nedugo nakon

⁶⁰ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 191-192.

⁶¹ Ravlić, J. (1995) / [priređio] *Hrvatski narodni preporod: ilirska knjiga*. Zagreb: Matica hrvatska: Zora. Str: 251.

⁶² Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 178-179.

toga, postao je suradnikom *Danice* u kojoj se javio svojom ratničkom pjesmom *Stana i Marko*. Počeo se sve strastvenije baviti književnošću, ponajprije lirikom. Za svog je života objavio tri knjige originalnih i prevedenih pjesama: *Dulabije* (1840), *Glasi iz dubrave žeravinske* (1841) te *Gusle i tambure* (1845). Jedina knjiga koja sadrži njegove brojne pjesme pisane na slovenskom jeziku je *Narodne pjesni lirske* (1839), koja je postala temelj za veliko izdanje slovenskih narodnih pjesama. U hrvatsku je književnost Vraz ušao kao zreo i plodan književnik. Smatra se da je bio jedan od najizrazitijih romantika među Ilircima. Istaknuo se i po tome što je pisao o onome što je osjećao i ostao vjeran sebi. Često se osjećao veoma nelagodno jer se nije mogao u potpunosti izraziti već je morao pisati onako kako je to bilo očekivano u ilirizmu te kako su ilirski domoljubi to očekivali (naglasak samo na domoljubnim pjesmama). Značajan je po tome što se jedini suprotstavio dotadašnjoj književnoj modi.⁶³ Osim što je bio poznat po svom književnom stvaralaštvu, najviše po poeziji (posebno važni ljubavni stihovi; prevladavale budnice i davorije), mogli bismo ga prihvatiti i kao osnivača hrvatske književne kritike (razmatrao je odnos suvremenog stvaralaštva i književne tradicije – *Kritičerski pregled*). Književnost je za Vraza bila jedina i temeljna vrijednost u životu, a on ju je pretpostavljao političkim problemima. Nije mogao prihvatiti činjenicu da književnost bude posrednik pri rješavanju problema vezanih za politiku. Zbog takvih svojih svjetonazora došao je u sukob s dotadašnjim prijateljem Ljudevitom Gajem i odijelio se od njega te je počeo izdavati časopis *Kolo* (1842), zajedno s Dragutinom Rakovcem i Ljudevitom Vukotinovićem, koji je imao izrazito literarno značenje, bez političkog prizvuka. Smatrao je da pjesnik mora biti vođen vlastitim intimnim preokupacijama, ali mu cilj mora biti povezivanje individualnog s kolektivnim.⁶⁴

⁶³ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 223-231.

⁶⁴ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 57-59.

Najveći ugled u ilirizmu stekao je Vraz svojim ljubavnim stihovima iz ciklusa *Dulabije*, koje je počeo objavljivati u *Danici* (1835), a u potpunosti izdao 1840. godine. To je prva knjiga u hrvatskoj književnosti ilirizma koja sadrži izrazito ljubavne stihove. U njoj je jednostavnim stihom (krakovjakom – stih poljske narodne pjesme, osmerac u dvije strofe) iznio svoje osjećaje prema voljenoj ženi, Ljubici. Na lijep i jednostavan način prikazao je susrete s Ljubicom, trenutke sreće, ali i ljubavne boli. Erotiku je prikrivao i ispreplitao s opisima pejzaža (slovenskog i hrvatskog), izrazima ljubavi prema narodu i slavenstvu.⁶⁵ *Dulabije* su podijeljene u četiri dijela. Prva dva dijela (Ljubičina udaja i smrt) izašla su godine 1840, a kasnije se na njih nadovezuje treći dio u kojem je Vraz prikazao svoje osjećaje boli i patnje nakon Ljubičine udaje te četvrti u kojem je ljubav prema Ljubici uzdigao na razinu ljubavi prema narodu i čovječanstvu. Prema tome možemo zaključiti da je izrazito ljubavni samo prvi dio *Dulabija*, u drugom već prevladavaju opisi pejzaža, a potom se postepeno u trećem i četvrtom dijelu ljubav prema ženi zamjenjuje ljubavlju prema domovini⁶⁶ U spomenutom četvrtom dijelu *Dulabija*, nema više ni erotike, ispunjeno je samo općim pitanjima o čovječanstvu i životu. Mnogi povjesničari i teoretičari književnosti smatraju da su *Dulabije* ljubavni roman u stihovima, ali to nije sasvim točno jer je to u cijelosti zbirka ljubavnih pjesama koje su povezane, no nisu roman.

Stanko Vraz nije ostao zapamćen u književnosti ilirizma samo po *Dulabijama*. Između ostalog, napisao je i niz soneta koje je kasnije obuhvatio pod naslovom *Sanak i istina*. Nekoliko soneta objavio je i u ciklusu *Gazele*. Smatra se da je pedesetak soneta u ciklusu *Sanak i istina* najuspjelije Vrazovo pjesničko djelo. U njima je opjevao svoju novu ljubav, Zagrepčanku Hildegard Karvančić. Kroz te pjesme upoznajemo zrelog Vraza koji više nije mlad i neobuzdan te se ne

⁶⁵ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 231-232.

⁶⁶ Isto. Str. 232.

podvrgava više erotičkim čuvstvima kao u *Dulabijama*. U njima nema ni tolike težnja da osvoji voljenu ženu, sve je izrekao povučeno i diskretno. Do izražaja dolazi divljenje ljepoti i dobroti, a ne želja za posjedovanjem voljene žene.⁶⁷

5.2. Petar Preradović

Petar Preradović vrlo je mlad pristupio Ilircima. Svoje prve stihove na hrvatskom jeziku napisao je tek s dvadeset i šest godina, koji su odmah bili prihvaćeni u narodu. I prije nego je izdao prvu zbirku pjesama, bio je prozvan najboljim hrvatskim lirikom, a taj ugled zadržao je sve do svoje smrti pa i nakon nje.⁶⁸ Imao je vrlo burno i nesretno djetinjstvo u kojem je rano ostao bez oca i već se kao desetogodišnjak našao u vojnoj školi u Bjelovaru, a nakon toga u Bečkom Novom Mjestu gdje je bio na vojnoj akademiji. Tamo je počeo pisati svoje prve pjesme koje su bile na njemačkom jeziku jer je nakon dugog izbivanja iz svoje domovine gotovo zaboravio materinski jezik (hrvatski). Nakon nekoliko godina kao mladi poručnik otišao je u Italiju gdje se susreo s Ivanom Kukuljevićem-Sakcinskim, koji ga je uveo u hrvatsku književnost te je zahvaljujući njemu postupno počeo pisati najbolje hrvatske stihove⁶⁹. Prvim hrvatskim pjesnikom postao je u Zadru kada je u *Zori dalmatinskoj* objavio pjesmu *Zora puca, bit će dana* (1844). Njome je doživio veliki uspjeh i slavu te je nakon nje pisao stihove isključivo na hrvatskom jeziku. Ubrzo nakon toga, iste godine, tiskao je u spomenutom časopisu još neke od svojih najpoznatijih pjesama (*Putnik, Djed i unuk*).⁷⁰ Preradović je u ilirski pokret ušao kada su Ilirci već doživljavali svoje najveće uspjehe te je vrlo brzo postao najizrazitiji pjesnik tog pokreta, njegov veliki zagovornik i propovjednik. Shvaćao ga je najdublje

⁶⁷ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 234.

⁶⁸ Isto. Str: 287.

⁶⁹ Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 488.

⁷⁰ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 288.

od svih ostalih njegovih predstavnika, a u svojim djelima je često iznosio i njegovu filozofiju.⁷¹ Prvenstveno je bio lirik, a jedina opsežnija djela su mu epska pjesma *Prvi ljudi* u kojoj je prikazao stvaranje prvih ljudi i nedovršena drama *Kraljević Marko*.⁷² Iako je stekao glas velikog preporoditelja i pjesnika, napisao je za svog života samo dvije zbirke pjesama: *Prvenci* (1846) i *Nove pjesme* (1851). Kroz sve svoje pjesme uspio je obuhvatiti politički i duhovni život svoga vremena. U njih je unio svoje osobno, duboko proživljavanje. Iako je imao malih poteškoća što se tiče hrvatskog jezika, znao je i shvaćao njegovu snagu te slavio njegovu ljepotu (to se može uočiti u pjesmi *Jezik roda moga* i *Rodu o jeziku*). U pojedinim pjesmama odražavao je stvarnost (*Putnik, Djed i unuk*), pokazao lutanja, odnarođivanje naroda. Boraveći većinu vremena u stranim narodima, ne čudi što je imao poteškoća s materinskim jezikom pa nije mogao u njega potpuno uroniti i njime vladati. Zbog toga je imao osjećaj da u svojim pjesmama nije uspio iznijeti sve što je naumio. Bolnu ispovijest o vlastitom stvaralaštvu iznio je u pjesmi *Radost i muka pjesnikova: Ali pjesnik oskudijeva / Na izrazu, na odjevu, / Svojim mislim, svojim čuvstvom. / Uzor stoji pred njim jasno, / Ali tužan ne dostiže / Da mu riječju oblik shvati, / Krpež mora u svijet slati*.⁷³ Osim lirskih, poznate su i neke epske Preradovićeve pjesme (*Starac klesar, Zmija, Mujezin*). One su prožete sličnim osjećajima kao i njegova lirika (promjenjivost svijeta, ljudske sudbine i slično).⁷⁴ Spomenute njegove epske pjesme vrlo često ubrajaju se u liriku.

Preradovićev lirski opus je raznolik, a najčešće mu se poezija dijeli na tri tematska kruga: 1) ljubavnu/intimističku (razočaranja, smrt, nesporazumi), 2) domoljubnu (lišena je isprazne patetike, jak je refleksivni odnos prema

⁷¹Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 290.

⁷² Barac, A. (1959) *Jugoslavenska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska. Str: 144.

⁷³ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 298.

⁷⁴ Isto. Str: 292.

domoljublju, domovinu shvaća kao majku) i 3) reflektivnu poeziju (teško ju je odjeliti od ljubavne, najpoznatija reflektivna pjesma je *Ljudsko srce*). Značajno je to da se ta tri kruga ne mogu strogo odijeliti jedan od drugog jer se brojni motivi međusobno isprepliću i nadopunjuju u sva tri kruga.⁷⁵

5.2.1. Domoljubna poezija

Zbog svog posla, Preradović je većinu vremena boravio izvan svoje domovine, trajno je bio okružen stranim ljudima, kretao se u tuđini, ali unatoč tome ostao je trajno povezan sa svojom domovinom i često se o njoj raspitivao. Ne čudi zato što su neke od najboljih njegovih pjesama upravo domoljubne.⁷⁶ Svojim domoljubnim pjesmama nastavlja tradiciju lirske domoljubne pjesme, ali ih sada sve više oslobađa isprazne patetike i daje naglasak novim motivima te svom osobnom shvaćanju te teme. Stoga ne začuđuje što je njegov stav prema ljudima i životu polazište njegove poezije.⁷⁷ U prvim domoljubnim pjesmama: *Zora puca, bit će dana* (to je antologijska pjesma, veoma je poticajna za cijeli ilirski pokret jer želi probuditi uspavanu masu, u njoj nailazimo na ideju južnoslavenstva, pjesnik želi da čitatelju uđe u uho osnovna poruka pjesme) i *Putnik* (govori se o otuđenom putniku koji je otišao iz svoje domovine, čezne za njom, nakon nekog vremena joj se vraća i veliča njezinu ljepotu), Preradović je iznosio svoju sreću jer je primijetio kako se hrvatski narod počinje buditi te još žešće zagovara povratak svih ljudi koji su otišli iz svoje domovine. Iznosio je neka čovjekova čuvstva koji je osjetio što je zapravo domovina i kolika je njezina veličina (*Pozdrav domovini, Djed i unuk*). U kasnijim svojim domoljubnim pjesmama slavio je domovinu veličao njezinu slavnu prošlost, opisivao njezinu ljepotu kakva god ona bila (*Dvije ptice*), kritizirao je sve one

⁷⁵ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 63-64.

⁷⁶ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 289.

⁷⁷ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 63-64.

koji su među narod unosili svađu i neslogu (*Braća*). Nakon pada apsolutizma u Hrvatskoj (hrvatski jezik u to vrijeme bio ugrožen) napisao je jedne od najljepših pjesama koje su slavile ljepotu, snagu i vrijednost našeg jezika (*Rodu o jeziku, Jezik roda moga*).⁷⁸

5.2.2. Ljubavna poezija

Ljubavna poezija čvrsto je povezana s refleksivnom, ali i domoljubnom te je ne možemo zasebno odijeliti. Preradović fatalistički gleda na život, doživljava ga kao neko nužno zlo u kojem postoji samo neka prolaznost i ništa drugo. U njegovim stihovima uočavamo mnogo boli, patnje, suza, teških trenutaka, dobivamo osjećaj bespomoćnosti.⁷⁹ On je bio vrlo osjećajan pa je stoga napisao i niz toplih ljubavnih pjesama. Jedna od prvih takvih pjesama bila mu je *Jedinica* u kojoj se opisuje ljubavna sreća koju je doživio sa svojom prvom zaručnicom.⁸⁰ Kasnije njegove ljubavne pjesme nisu više bile prožete osjećajem topline i radosti koju donosi ljubav, već su sadržavale motive boli, patnje, osamljenosti i tuge nakon ljubavnog sloma (*Mrtva ljubav, Miruj, miruj, srce moje, Onoj,...*).⁸¹

5.2.3. Refleksivna poezija

Najzrelija Preradovićeva poezija je refleksivna. Ona je rezultat njegovih individualnih osjećaja i raspoloženja, domoljubnih osjećaja koji su prevladavali u razdoblju ilirizma i još mnogih za ono vrijeme karakterističnih pjesničkih tema i motiva. U cijeloj toj poeziji nailazimo na duboke i iskrene osjećaje i doživljaje koje on iznosi, ali to sve radi s određenom distancom, analizirajući i tuđe

⁷⁸ Vraz, S., Preradović, P. (1954) *Djela*. Zagreb: Zora. Str: 297. Isto. Str: 297.

⁷⁹ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 63-64.

⁸⁰ Vraz, S., Preradović, P. (1954) *Djela*. Zagreb: Zora. str: 360.

⁸¹ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 292.

unutarnje doživljaje.⁸² Refleksivni moment možemo uočiti već i u domoljubnoj lirici, a još više u najintimnijoj njegovoj poeziji. Na njega su veoma jako djelovali neki događaji iz vlastitog života u kojima je doživio velika razočaranja i tragedije (smrt prve žene, smrt djece, razni nesporazumi). Sva ta svoja iskustva i proživljavanja unio je u poeziju i istinski nam to dočarao, ne samo opisima, nego i razmišljanjima o tome.⁸³ Vrlo detaljno opisivao je svoje bolove nakon mnogih udaraca koje je podnio u svom životu (*Majci, Sestri jedinici, Svojoj prvoj supruzi...*). Najviše od svega, Preradović je razmišljao o životu i o ljudskoj sudbini pa je zato i napisao niz refleksivnih pjesama u svojim zrelim godinama. U njima je iznosio neka od najvažnijih ljudskih pitanja, pitanja vezana uz život i slično (*Ljudsko srce, Smrt, Ljubav, Bogu,...*). Iz tog kruga refleksivne poezije, koju zaokupljaju ljudski problemi i misli o životu, proizlaze i njegovi *Prvi ljudi*. U njima je prikazao postanak prvih ljudi, njihov boravak u zemaljskom raj, s vizijom o budućnosti čovječanstva.⁸⁴

⁸² Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 488.

⁸³ Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga. Str: 63-64.

⁸⁴ Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Str: 292.

6. ZAKLJUČAK

Na kraju ovog rada može se vrlo lako zaključiti kako je razdoblje ilirizma uistinu bilo plodno pjesnicima. Upravo se pjesništvom najlakše moglo doprijeti do naroda i pozvati ga da se probudi. Postojale su različite vrste pjesništva (lirska pjesma, elegija, epska pjesma, ep, poema, budnica,...) u spomenutom razdoblju, a najviše je svakako bilo pjesama domoljubnog sadržaja (budnice i davorije), što nas i ne treba čuditi kada znamo u kakvom je položaju onovremeno bila naša domovina i kakve su je neprilike snašle. Iako to pjesništvo nije imalo neke velike umjetničke vrijednosti, u njemu su bili sadržani svi problemi tadašnjeg naroda i težnja za boljom budućnošću. Pjesnici ilirizma znali su odabrati najbolje stihove koje je narod lako prihvatio i u njima osjetio da nešto mora učiniti. Koliko su ti stihovi bili lakopamtljivi i pjevni, ne čudi nas što su mnogi bili uglazbljeni, a u hrvatskom narodu ostali popularni sve do današnjih dana.

Mogli smo primijetiti kako se u tom razdoblju javlja i ljubavno pjesništvo koje se počelo približavati tadašnjem pjesništvu europskog romantizma. Iako ima neke sličnosti sa europskim romantizmom, pjesnici ilirizma ne pjevaju isključivo samo o ljubavi prema lijepoj djevojci, nego je još uvijek ljubav prema domovini izraženija. Najbolji pjesnici koji su sve više naglasak počeli stavljati na ljubavno pjesništvo, bili su Stanko Vraz i Petar Preradović. Ovi pisci drugog naraštaja ilirizma u svojim djelima polako počinju težište stavljati na etičko i estetsko značenje literarnog djela, a ne samo na njegovo značenje.⁸⁵ Vidljivo je kako su se oni svojim pjesništvom pomalo odmaknuli od dotadašnjih pjesničkih okvira, ali još uvijek se nisu mogli u potpunosti ostvariti jer su im tadašnje prilike i događaji nametali drugo. Zbog toga i kod njih nalazimo brojne

⁸⁵ Šicel, M. *Programske intencije hrvatskih pisaca u razdoblju od ilirizma do Augusta Šenoa (1850-1865)*. // *Dani Hvarskoga kazališta*. 25 (1999) 1, str: 5-12 URL: <http://hrcak.srce.hr/74153>

domoljubne stihove kao i kod svih njihovih prethodnika, no oni su zasigurno već postavili temelje kasnijoj modernog hrvatskoj književnosti.

7. LITERATURA:

Knjige:

- 1.) Barac, A. (1954) *Hrvatska književnost od Preporoda do stvaranja Jugoslavije*. Knj. 1: *Književnost ilirizma*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti
- 2.) Barac, A. (1959) *Jugoslavenska književnost*. Zagreb: Matica hrvatska
- 3.) Brešić, V. (1996) / [priredio] *Budi svoj!: hrvatska lirika 19. stoljeća*. Zagreb: Alfa
- 4.) Jelčić, D. (2002) *Hrvatski književni romantizam*. Zagreb: Školska knjiga
- 5.) Ravlić, J. (1995) / [priredio] *Hrvatski narodni preporod: ilirska knjiga*. Zagreb: Matica hrvatska: Zora
- 6.) Šicel, M. (1997) *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga
- 7.) Tomasović, M. (2008) *Nove slike iz povijesti hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
- 8.) Tomasović, M. (1995) / [priredio] *Pjesnici hrvatskog romantizma*. Zagreb: Erasmus naklada
- 9.) Vraz, S., Preradović, P. (1954) *Djela*. Zagreb: Zora

Internetski izvori (preuzeto: 29. 8. 2017.):

1.) Šicel, M. *Programske intencije hrvatskih pisaca u razdoblju od ilirizma do Augusta Šenoa (1850-1865)*. // *Dani Hvarškoga kazališta*. 25 (1999) 1, str: 5-12

URL: <http://hrcak.srce.hr/74153>

2.) Hrvatski povijesni portal: *Hrvatski narodni preporod* (2008.).

URL: <http://povijest.net/hrvatski-narodni-preporod/>

3.) Hrvatski jezik: *Hrvatski narodni preporod*.

URL: <http://hrvatskijezik.eu/hrvatski-narodni-preporod>